

Υπόεργο: 10 (ΥΕ 10) «Δημιουργία μηχανισμών επιστημονικής παρακολούθησης τουρισμού στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου»

Πράξη: Προβολή του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου»

Α.2.1. Δράση 1 (Δ1): Δημιουργία μηχανισμών επιστημονικής παρακολούθησης τουρισμού στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

Ενέργεια Δ.1.1. Παρατηρητήριο Αειφόρου Τουρισμού για προορισμούς

ΠΕ1.1.3: ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΒΙΩΣΙΜΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

Προτάσεις Πολιτικής

Επιστημονικός Υπεύθυνος

Γιάννης Σπιλάνης, Αναπληρωτής Καθηγητής

Διευθυντής Παρατηρητηρίου Βιώσιμου Τουρισμού Αιγαίου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ

Μυτιλήνη

Οκτώβριος 2015

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
---	--	---

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο . Ερωτηματολόγιο Προορισμού του ΠΟΤ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο . SWOT Analysis.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο . ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	14
3.1 Βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών από τις τουριστικές επιχειρήσεις με στόχο τη βελτίωση της απόδοσης των επιχειρήσεων	14
3.2 Βελτίωση των παρεχόμενων δημόσιων (κοινών) υπηρεσιών για τη διαχείριση του προορισμού.....	18
3.3 Αξιοποίηση των υπαρχουσών δυνατοτήτων για ανάπτυξη ειδικών τουριστικών προϊόντων	20
3.4 Βελτίωση του συστήματος τουριστικής διακυβέρνησης	21
Παράρτημα 1: Ερωτηματολόγιο Προορισμού	26
Παράρτημα 2: Δημιουργία επισκέψιμου χώρου για τη “διήγηση» της ιστορίας ενός τόπου	38

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

Εισαγωγή

Με βάση τη μεθοδολογία που έχει προταθεί στο Π1 «Οι προτεινόμενες πολιτικές βασίζονται στις μέχρι σήμερα αναλύσεις και στα προβλήματα που έχουν επισημανθεί αλλά και στις παγκόσμιες πρακτικές. Στόχο έχουν στη βελτίωση της βιωσιμότητας τόσο των επιχειρήσεων όσο και των προορισμών επηρεάζοντας τα αποτελέσματα και τις επιδόσεις τους και στους τρεις πυλώνες της. Αφορούν στη:

α) βελτίωση της αποδοτικότητας των επιχειρήσεων επιλέγοντας τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών των επιχειρήσεων που εμπλέκονται στην παροχή υπηρεσιών τουρισμού στο Νότιο Αιγαίο αξιοποιώντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής μέσα από ένα **σύστημα σήμανσης τοπικής (αιγαιακής) ποιότητας και υπευθυνότητας – «Aegean Quality»** ως κύριο μέσο. Περιλαμβάνει μεταξύ άλλων και τη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων μέσα από τη δημιουργία δικτύων (clusters) τόσο για τη προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών από προμηθευτές όσο και τη παροχή κοινών υπηρεσιών σε τουρίστες.

Το σύστημα τοπικής ποιότητας και υπευθυνότητας έχει ως στόχο την αυτοβελτίωση των επιχειρήσεων με βάση συγκεκριμένες αρχές και τη προβολή των επιχειρήσεων που έχουν φτάσει ένα επιθυμητό επίπεδο λειτουργίας που να υποστηρίζει

- ο τη βελτίωση των πρακτικών διοίκησης με στόχο τη βιωσιμότητα της επιχείρησης,

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	---

- την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών για την ικανοποίηση των πελατών-τουριστών,
- τη χρήση τοπικών πόρων με στόχο τη διαφοροποίηση του προϊόντος και τη διάχυση των ωφελειών (πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων) στην τοπική κοινωνία,
- την υγιεινή, την ασφάλεια και την εκπαίδευση για την ικανοποίηση των εργαζομένων,
- τη προστασία του περιβάλλοντος (συμπεριλαμβανόμενης και της αισθητικής)

με βάση έναν αριθμό κριτηρίων. Η συνεχής ικανοποίηση των κριτηρίων απαιτεί την άσκηση πολιτικής εκ μέρους της κάθε μεμονωμένης επιχείρησης κάτω από τη καθοδήγηση των υπευθύνων του προγράμματος αρχικά και του διαχειριστή προορισμού σε επόμενη φάση. Η πολιτική αυτή απαιτεί επενδυτικές δαπάνες και άλλες δράσεις από τη πλευρά του επιχειρηματία και ετήσια αξιολόγηση των επιδόσεων της επιχείρησης.

β) βελτίωση των παρεχόμενων δημόσιων (κοινών) υπηρεσιών για τη **διαχείριση του προορισμού (destination management)** με στόχο τη δημιουργία βιώσιμων τουριστικών προορισμών με βάση τις αρχές του ΠΟΤ. Στις παρεχόμενες από τον προορισμό υπηρεσίες εντάσσεται και το σύστημα προώθησης-προβολής-ενημέρωσης των υποψηφίων τουριστών είτε άμεσα είτε μέσα των διακινητών τουρισμού.

Η βελτίωση του προορισμού βασίζεται στη θετική ανταπόκριση στο σχετικό ερωτηματολόγιο του ΠΟΤ (παράρτημα) με κριτήρια που θα διαμορφωθούν τελικά μετά από συνεργασία με τους φορείς, κάτω από την επίβλεψη του ΠΟΤ.

γ) αξιοποίηση των υπαρχουσών δυνατοτήτων για ανάπτυξη ειδικών τουριστικών προϊόντων για την ανάδειξη των ιδιαίτερων

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	---

χαρακτηριστικών και πόρων κάθε προορισμού (υλικών και άυλων) με στόχο την διαφοροποίηση των προορισμών με βάση τη «**Νησιωτική Ταυτότητα**».

Με βάση το σκεπτικό αυτό θα γίνουν οι 5 μελέτες θεματικού τουρισμού (θαλάσσιος-αθλητικός, πολιτιστικός, θρησκευτικός, φυσιολατρικός-περιηγητικός συνεδριακός) που θα εστιάσουν στην ανάδειξη των συγκεκριμένων δυνατοτήτων με βάση την υπάρχουσα εντολή από τη Περιφέρεια.

δ) βελτίωση του **συστήματος τουριστικής διακυβέρνησης** της Περιφέρειας Ν.Αιγαίου με βάση το Περιφερειακό Συμβούλιο Τουρισμού και τη Διεύθυνση Τουρισμού που με τη χρήση της τεκμηρίωσης του Παρατηρητηρίου Βιώσιμου Τουρισμού, θα συντονίζει τη λήψη αποφάσεων όλων των εμπλεκόμενων φορέων στον τουριστικό σχεδιασμό (Δήμοι, Επιμελητήρια, Τοπικοί Σύλλογοι, Αναπτυξιακές Εταιρείες, Διαχειριστική Αρχή κλπ) ώστε να προκύψουν οι καλύτερες δυνατές συνέργειες και να προχωρούν οι παρεμβάσεις (επενδύσεις, δράσεις κλπ) που έχουν εντοπιστεί ως απαραίτητες στις τρεις προηγούμενες ενότητες. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να αλλάξει η αντίληψη ότι η τουριστική πολιτική εξαντλείται στη προβολή (γεγονός που προέρχεται από την λειτουργία των Νομαρχιακών Επιτροπών Τουριστικής Προβολής) και ότι παρεμβάσεις πρέπει να γίνουν σε όλες τις φάσεις της παραγωγικής διαδικασίας του τουριστικού προϊόντος που περιλαμβάνει:

- τον εντοπισμό της τουριστικής πρώτης ύλης, των θελγέτρων, αλλά και των ειδικών ανωδομών που μπορούν να προσελκύσουν επισκέπτες,
- την διαμόρφωση ανταγωνιστικών προϊόντων είτε αφορούν τον συμβατικό τουρισμό ξεκούρασης και αναψυχής των 3S είτε αφορούν ειδικές μορφές τουρισμού, ελκυστικών στον σημερινό καταναλωτή της παγκοσμιοποιημένης αγοράς συνδυάζοντας ιδιωτικές και δημόσιες υπηρεσίες ποιότητας,

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ 2007-2013</p> <p>Στηρίζει ότι αξίζει</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

- τη δημιουργία ισχυρής τουριστικής εικόνας (brand name) για τη περιφέρεια και για κάθε νησιωτικό προορισμό και τέλος
- τη λειτουργία ενός συνεκτικού και αποτελεσματικού προγράμματος προώθησης – προβολής - ενημέρωσης υποψηφίων τουριστών καθώς και ενημέρωσης τουριστών στον προορισμό (marketing – DMO)

Στην ενότητα αυτή δεν θα δοθεί έμφαση στο περιεχόμενο της πολιτικής, αλλά στη διαδικασία λήψης και υλοποίησης αποφάσεων πολιτικής έτσι ώστε να υπάρξει μεγιστοποίηση του αποτελέσματος τους, αφού έχει διαπιστωθεί ότι ο κατακερματισμός των φορέων που ασχολούνται με τον τουρισμό λόγω της φύσης της δραστηριότητας, έχει ως συνέπεια τη μείωση της αποτελεσματικότητας τους.»

Ιδιαίτερη σημασία θα δοθεί αρχικά στην ανάλυση του περιεχομένου του ερωτηματολογίου του UNWTO για τους προορισμούς όπου αποτυπώνεται η προσέγγιση του οργανισμού σε ότι αφορά το λειτουργικό περιεχόμενο που δίνει στην έννοια του βιώσιμου τουρισμού. **Στόχος του όλου έργου της δημιουργίας του Παρατηρητηρίου με βάση τις οδηγίες και υπό την αιγίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού είναι να χρησιμεύσει ως ο καταλύτης εκείνος που θα βοηθήσει τους εμπλεκόμενους στον τουρισμό να σχεδιάζουν από κοινού για το βιώσιμο μέλλον του με βάση δεδομένα και την ανάλυση που βασίζεται σ'αυτά, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί τη πρόκληση για συγκέντρωση των απαραίτητων συμπληρωματικών δεδομένων που θα επιτρέψουν τη κάλυψη των υπαρχόντων κενών.** Από τη παρουσίαση των ερωτημάτων που θέτει ο ΠΟΤ θα φανεί προς τα πού πρέπει να εστιαστεί η πολιτική ώστε να εξυπηρετεί τους στόχους που θέτει για την ανάπτυξη Βιώσιμου Τουρισμού, ενώ αποτυπώνονται και τα «κενά» που υπάρχουν στην άσκηση τουριστικής πολιτικής στην Ελλάδα και στην ΠΝΑ ειδικότερα.

Η SWOT Analysis που ακολουθεί θα επιτρέψει να συνοψιστούν ισχυρά και αδύνατα σημεία που καταγράφονται στην ΠΝΑ καθώς και ευκαιρίες και κινδύνους που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον αξιοποιώντας την ανάλυση που έχει προηγηθεί.

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	---

Η όλη παρουσίαση θα ολοκληρωθεί με την παρουσίαση προτάσεων πολιτικής που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν από την Περιφέρεια και τους Δήμους στο υπάρχον σήμερα θεσμικό πλαίσιο.

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο. Ερωτηματολόγιο Προορισμού του ΠΟΤ

Η παρουσίαση του ερωτηματολογίου του ΠΟΤ και η προσπάθεια να προσδιοριστεί το επίπεδο στο οποίο είτε υπάρχουν θεσμοθετημένες αρμοδιότητες είτε εκτιμάται ότι είναι το καταλληλότερο για άσκηση πολιτικής, θα δώσουν μια εικόνα των προβλημάτων αλλά και των δυνατοτήτων που υπάρχουν για αλλαγές στη πορεία του τουρισμού μέσα από αναθεώρηση του συστήματος τουριστικής διακυβέρνησης. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη φάση εκπόνησης της έκθεσης κατάστασης του τουρισμού στην ΠΝΑ το ερωτηματολόγιο στάλθηκε σε όλες τις δημοτικές αρχές από τις οποίες παραλάβαμε 16 απαντήσεις. Όπως αναμενόταν οι απαντήσεις είχαν ελάχιστες συμπληρώσεις αφού οι δήμοι πρακτικά μέχρι σήμερα ασκούν μόνο μια πτυχή της τουριστικής πολιτικής που αφορά τη προβολή, ενώ η πολιτική διαχείρισης του χώρου υλοποιείται μέσα από τα ΓΠΣ ή τα ΣΧΟΑΠ σε επίπεδο δήμου και από την εκπόνηση Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδίου σε επίπεδο Περιφέρειας όπως απαιτείται με βάση την εθνική νομοθεσία.

Το ερωτηματολόγιο του ΠΟΤ χωρίζεται σε 4 ενότητες¹:

1^η : Σύστημα βιώσιμης διαχείρισης προορισμού. Μέσα από 13 κριτήρια και 49 υποκριτήρια διερευνάται η λειτουργία του συστήματος τουριστικής διακυβέρνησης δίνοντας έμφαση:

- (α) στην ύπαρξη στρατηγικής που έχει εκπονηθεί μετά από δημόσια διαβούλευση,
- (β) στην ύπαρξη φορέα που την θέτει σε εφαρμογή και διαδικασίας αξιολόγησης των αποτελεσμάτων της.
- (γ) στη καταγραφή, αξιολόγηση και αξιοποίηση των τοπικών πόρων.

Από τον πίνακα φαίνεται ότι:

- η νομοθεσία αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα του κεντρικού κράτους και σε ορισμένα θέματα της αποκεντρωμένης διοίκησης

¹ Στο Παράρτημα υπάρχει το Ερωτηματολόγιο Προορισμού όπου για κάθε ερώτηση σημειώνεται το επίπεδο διοίκησης που έχει την αρμοδιότητα ή κρίνεται σκόπιμο να ανταποκριθεί στη περίπτωση που δεν προκύπτει αρμοδιότητα από τον νόμο.

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

- η κατάρτιση των στόχων και η χρηματοδότηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων είναι ευθύνη της κεντρικής διοίκησης, ενώ η αυτοδιοίκηση έχει μόνο δυνατότητα εξειδίκευσης τους και ιεράρχησης προτεραιοτήτων μέσα σε ένα περιορισμένο πλαίσιο.
- τα θέματα κατάρτισης και επιμόρφωσης, διαχείρισης χώρου, περιβάλλοντος και θελγέτρων – υλικών και άυλων - είναι αρμοδιότητα της αυτοδιοίκησης μέσα στα πλαίσια της υπάρχουσας νομοθεσίας.

Αν και η αποκέντρωση αρμοδιοτήτων και πόρων αποτελεί πάγιο αίτημα της αυτοδιοίκησης, από τον Πίνακα γίνεται φανερό ότι υπάρχουν πολλά, αλλά όχι απεριόριστα, περιθώρια για άσκηση τουριστικής πολιτικής σε επίπεδο προορισμού. Η έλλειψη χρημάτων και ανθρώπινου δυναμικού στην αυτοδιοίκηση αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για να προχωρήσουν οι «κλασικές» λύσεις των έργων στις οποίες βασιζόνταν η λειτουργία της. Αντίθετα μπορεί με τους περιορισμένους κοινοτικούς και ίδιους πόρους να σχεδιάσει τη δράση της ώστε να δημιουργήσει προϋποθέσεις για έναν βιώσιμο τουρισμό κινητοποιώντας την τοπική επιχειρηματική κοινότητα και την κοινωνία. Χρειάζεται μια διαφορετική αντίληψη διακυβέρνησης που να βασίζεται πάνω στις αρχές του στρατηγικού αναπτυξιακού σχεδιασμού (προσδιορισμός προβλημάτων, καθορισμός στόχων, σχεδιασμός και υλοποίηση ιεραρχημένων και συνεκτικών δράσεων και έργων) αντί των σημειακών και αποσπασματικών παρεμβάσεων-έργων που «υπακούουν» στη λογική της αντιμετώπισης «αναγκών».

Από τη δεκαετία του 90 και μετά έγιναν πολλές και καθοριστικές αλλαγές στην αυτοδιοίκηση με την μεταφορά πόρων και αρμοδιοτήτων, (α) με την ενίσχυση της τοπικής αυτοδιοίκησης α' βαθμού από τους μικρούς δήμους και κοινότητες σε μεγαλύτερους ΟΤΑ στην αρχή με εθελοντικές και στη συνέχεια με υποχρεωτικές συνενώσεις και (β) με την καθιέρωση του β' βαθμού αυτοδιοίκησης πρώτα σε επίπεδο νομού και πρόσφατα σε επίπεδο περιφέρειας. Οι αλλαγές αυτές βελτίωσαν και κυρίως επέκτειναν το ρόλο της σε πολλά πεδία που μέχρι πριν μερικά χρόνια ήταν αποκλειστικές αρμοδιότητες του κράτους όπως ο αναπτυξιακός σχεδιασμός που μας αφορά ιδιαίτερα σ' αυτή την μελέτη. Βέβαια τα προβλήματα δεν λείπουν εξ αιτίας της διοικητικής πολυπλοκότητας και αναποτελεσματικότητας και των συνεπειών της κρίσης που περιορίσε δραματικά τους διαθέσιμους πόρους, ανθρώπινους και χρηματικούς.

Παρόλες τις αλλαγές αυτές οι αρμοδιότητες σε θέματα τουρισμού που παραχωρήθηκαν στην αυτοδιοίκηση είτε είναι περιορισμένες και γενικές χωρίς να

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

εξειδικεύεται πως θα υλοποιηθούν είτε έμμεσες σε τομείς που επηρεάζουν τον τουρισμό. Συγκεκριμένα μεταφέρθηκαν:

- Στη Περιφερειακή Αυτοδιοίκηση η κατάρτιση για τον τουριστικό σχεδιασμό την ανάπτυξη την προβολή αλλά και σχεδίου ανάπτυξης υποδομών για την αντιμετώπιση των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής στον τουρισμό καθώς και η γνωμάτευση για χαρακτηρισμό και οριοθέτηση ΠΟΤΑ (Ν. 3852/2010, άρθρο 186, ενότητα II, κεφ. Δ, εδάφια 19-21)
- Σε Δήμους και Περιφέρειες, αρμοδιότητες σχετικές με την έκδοση οικοδομικών αδειών, με την έκδοση αδειών λειτουργίας επιχειρήσεων, με τη ρύθμιση θεμάτων μεταφορών, με την επιμόρφωση και κατάρτιση κλπ.

2^η: Μεγιστοποίηση οικονομικών ωφελειών για την τοπική κοινωνία και ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων. Με βάση 5 κριτήρια και 15 υποκριτήρια διερευνάται κατά πόσο:

(α) γίνεται παρακολούθηση των οικονομικών αποτελεσμάτων και επιπτώσεων της τουριστικής δραστηριότητας,

(β) δίνονται ευκαιρίες για απασχόληση και καριέρα τοπικά, εκπαιδεύεται το ανθρώπινο δυναμικό (εργοδότες και εργαζόμενοι),

(γ) ενισχύονται οι τοπικές επιχειρήσεις και

(δ) λαμβάνεται υπόψη η άποψη της τοπικής κοινωνίας για όλα τα παραπάνω.

Όπως αναφέρθηκε και στη προηγούμενη παράγραφο η κεντρική διοίκηση διατηρεί τις βασικές αρμοδιότητες άσκησης πολιτικής (νομοθέτηση, εκπαίδευση χρηματοδότηση), περιορίζοντας το πεδίο δράσης της αυτοδιοίκησης. Αυτό δικαιολογεί σε κάποιο βαθμό την αδράνεια της αυτοδιοίκησης στην υλοποίηση δράσεων εκείνων στις οποίες μπορεί να πάρει πρωτοβουλίες.

3^η: Μεγιστοποίηση ωφελειών για τις τοπικές κοινωνίες και τους επισκέπτες. Με βάση 10 κριτήρια και 16 υποκριτήρια γίνεται διερεύνηση:

(α) των πολιτικών που ασκούνται για την προστασία των τουριστικών θελγέτρων (συμπεριλαμβανόμενων της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πνευματικής ιδιοκτησίας)

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

- (β) της πρόσβασης της τοπικής κοινωνίας σ' αυτά,
- (γ) στο κατά πόσο υπάρχει διαχείριση τουριστών και ελέγχεται η συμπεριφορά τους, κατά πόσο προστατεύεται η εργασία από την εκμετάλλευση,
- (δ) κατά πόσο υπάρχει ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των κατοίκων και τέλος κατά πόσο υποστηρίζονται βιώσιμες τοπικές πρωτοβουλίες.

4^η: Μεγιστοποίηση ωφελειών για το περιβάλλον και ελαχιστοποίηση αρνητικών επιπτώσεων. Με βάση 7 κριτήρια και 27 υποκριτήρια διερευνάται το κατά πόσο στην εφαρμοζόμενη στρατηγική υπάρχουν σχέδια για:

- (α) την επισήμανση των περιβαλλοντικών κινδύνων,
- (β) τη προστασία ευαίσθητων οικοσυστημάτων και ειδών
- (γ) τη διαχείριση πόρων (ενέργεια, νερού) και αποβλήτων (υγρών, στερεών, θορύβου, αερίων).

Με βάση το ερωτηματολόγιο του ΠΟΤ φαίνεται ότι πολλά θέματα στα οποία η Αυτοδιοίκηση θα μπορούσε να έχει πάρει πρωτοβουλίες όπως η επεξεργασία στρατηγικής για τον Βιώσιμο Τουρισμό, η δημιουργία Φορέα Διαχείρισης Προορισμού, η δημιουργία συστήματος παρακολούθησης των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων του τουρισμού στον προορισμό, η ανάδειξη θελγέτρων, η διαχείριση της εποχικότητας κλπ δηλαδή για θεματικές για τις οποίες δεν προκύπτει υποχρέωση από τον νόμο, δεν έχει γίνει ακόμη σχετικά βήματα. Ακόμη και σε δράσεις αποκλειστικής αρμοδιότητας της αυτοδιοίκησης όπως η διαχείριση νερού, στερεών και υγρών αποβλήτων οι καθυστερήσεις συμμόρφωσης στις κοινοτικές οδηγίες είναι τέτοιες που έχουν οδηγήσει σε επιβολές προστίμων. Αντίστοιχα προβλήματα υπάρχουν και στη διαχείριση προστατευόμενων περιοχών που παραμένουν στην αρμοδιότητα του κράτους.

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο. SWOT Analysis

Η SWOT analysis αφορά:

A) στον προσδιορισμό των στοιχείων του εσωτερικού περιβάλλοντος του συστήματος που μελετάται (εδώ η ΠΝΑ και οι δήμοι) που αποτελούν ισχυρά στοιχεία προς αξιοποίηση (strengths) και αδύνατα στοιχεία (weaknesses) που πρέπει να αντιμετωπιστούν.

B) στον προσδιορισμό των στοιχείων του εξωτερικού περιβάλλοντος που αποτελούν είτε ευκαιρίες (opportunities) προς αξιοποίηση ή κινδύνους (threats) που πρέπει να αντιμετωπιστούν.

Ο προσδιορισμός θα γίνει με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε αλλά και τις προϋποθέσεις-στόχους που θέτει ο ΠΟΤ σε ότι αφορά στην τοπική διακυβέρνηση όπως φαίνεται από το ερωτηματολόγιο προορισμού και τις απαντήσεις που λάβαμε. Ανακεφαλαιώνοντας τα όσα έχουν αναλυθεί στα προηγούμενα στάδια της μελέτης, επισημαίνουμε συμπερασματικά τα παρακάτω:

Ισχυρά Σημεία	Ασθενή Σημεία
<ul style="list-style-type: none"> - Ενίσχυση γενικών αρμοδιοτήτων α' και β' βαθμίας αυτοδιοίκησης - Σημαντικοί φυσικοί, πολιτιστικοί και παραγωγικοί πόροι 	<ul style="list-style-type: none"> - Ελλειψη σχεδίου διακυβέρνησης στον τουρισμό που να καθορίζει ρόλους μεταξύ διοίκησης και αυτοδιοίκησης - Μείωση πόρων και ανθρώπινου δυναμικού στην αυτοδιοίκηση - Ελάχιστες πρωτοβουλίες για τουριστική διακυβέρνηση (στρατηγική, φορέας,) - Μη παρακολούθηση των αποτελεσμάτων και επιπτώσεων του τουρισμού - Αδυναμία επεξεργασίας στρατηγικής τουριστικής ανάπτυξης σε περιφερειακό-τοπικό επίπεδο - Προβληματικό σύστημα προβολής του τουριστικού προϊόντος - Ελλιπής ενημέρωση τουριστών στον προορισμό - Η μη διεξαγωγή ερευνών για την ικανοποίηση των τουριστών - Η έλλειψη πολιτικών για την αντιμετώπιση της εποχικότητας στον τουρισμό - Πλημμελείς έλεγχοι στη λειτουργία των τουριστικών επιχειρήσεων - Μη εφαρμογή νόμων σε ότι αφορά τη διαχείριση νερού, στερεών και υγρών αποβλήτων - Ελλειψη αξιοποίησης σημαντικών φυσικών, πολιτιστικών και παραγωγικών πόρων

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
---	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> - Έλλειψη δομής και σχεδίου αντιμετώπισης κρίσεων - Έλλειψη σχεδίου βελτίωσης των δεξιοτήτων των εργοδοτών και εργαζόμενων
<p>Ευκαιρίες</p> <ul style="list-style-type: none"> - Αύξηση της ζήτησης για ειδικά τουριστικά προϊόντα που έχουν υψηλότερη οικονομική απόδοση και καλύτερη διασπορά στο χρόνο - Αύξηση της ζήτησης για περιβαλλοντικά υπεύθυνο τουρισμό με καλύτερη οικονομική απόδοση - Αύξηση των δράσεων παγκόσμιων οργανισμών όπως ο ΠΟΤ για πράσινο και υπεύθυνο τουρισμό με την ανάπτυξη σχετικών εργαλείων - Αύξηση των δράσεων υπέρ της βιώσιμης παραγωγής και κατανάλωσης - Ανάπτυξη της έννοιας της κοινωνικά υπεύθυνης επιχείρησης 	<p>Κίνδυνοι</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χρόνια έλλειψη στρατηγικής τουριστικής ανάπτυξης από το κεντρικό κράτος με στόχο την αντιμετώπιση των σημαντικών και χρόνιων προβλημάτων (εποχικότητα, χαμηλή δαπάνη, μονοδιάστατο τουριστικό προϊόν και αδυναμία ανάπτυξης ΕΕΜΤ, χαμηλή εκπαίδευση ανθρώπινου δυναμικού-εργοδοτών & εργαζομένων) που οδηγούν σε χαμηλή ανταγωνιστικότητα του τουρισμού - Αναποτελεσματικότητα της χωροταξικής πολιτικής σε όλα τα επίπεδα με αποτέλεσμα να μην υπάρχει σχέδιο χρήσεων γης και πολιτική δόμησης - Αδυναμία προώθησης εθελοντικών πολιτικών περιβαλλοντικής διαχείρισης σε επιχειρήσεις - Αδυναμία εφαρμογής ευρωπαϊκών δεσμεύσεων σε ότι αφορά στη διαχείριση νερού, στερεών και υγρών αποβλήτων - Αδυναμία επεξεργασίας και εφαρμογής πολιτικής για τον περιορισμό και την προσαρμογή στη κλιματική αλλαγή - Αδυναμία εφαρμογής πολιτικών διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών - Αυξηση του ανταγωνισμού από τρίτες χώρες χαμηλού κόστους παραγωγής

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Οι προτάσεις πολιτικής βασίζονται στις διαπιστώσεις που έγιναν στο Π2 και συνοψίστηκαν στη Swot Analysis που προηγήθηκε καθώς και στις δυνατότητες που προσφέρονται από την αξιοποίηση των νέων τάσεων του τουρισμού με την ανάπτυξη νέων προϊόντων (Π4). Για λόγους λειτουργικούς και για την διευκόλυνση της εκπόνησης πολιτικής με βάση τα πλαίσια που ισχύουν σήμερα, οι προτάσεις κατατάσσονται σε 4 μεγάλες ενότητες που αφορά:

- (1) στη ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις,
- (2) στη ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από τους δημόσιους φορείς (κράτος και αυτοδιοίκηση),
- (3) στην ανάγκη για διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος διαμορφώνοντας μια διακριτή ταυτότητα (εικόνα) με βάση τις δυνατότητες (ιδιαίτερους και σημαντικούς πόρους) που διαθέτουν τα νησιά και
- (4) στη βελτίωση του συστήματος διακυβέρνησης.

3.1 Βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών από τις τουριστικές επιχειρήσεις με στόχο τη βελτίωση της απόδοσης των επιχειρήσεων

Η μείωση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουρισμού σε συνδυασμό με το χαμηλό επίπεδο ανθρώπινου δυναμικού είχε ως συνέπεια την υποβάθμιση του τρόπου λειτουργίας πολλών επιχειρήσεων που δεν μπορούν πλέον να ανταποκριθούν στις σύγχρονες απαιτήσεις λειτουργίας και παροχής κατάλληλων υπηρεσιών στους καταναλωτές.

Ενας τρόπος οριζόντιας παρέμβασης σε επίπεδο επιχείρησης, ώστε όλα τα θέματα που αφορούν στην ανταγωνιστικότητα τους να μπορούν να ενσωματωθούν σε ένα ενιαίο σχέδιο δράσης, έχει να κάνει με την εφαρμογή ενός εθελοντικού προτύπου «υπεύθυνης» επιχείρησης που να στοχεύει:

- **Στην οικονομική βιωσιμότητα της επιχείρησης:** ο ιδιοκτήτης ή ο διαχειριστής μιας επιχείρησης θα πρέπει να είναι γνώστες των εξελίξεων στο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον της που την επηρεάζουν άμεσα. Θα πρέπει να είναι σε θέση να παρακολουθούν τη λειτουργία της μέσα από μια σειρά δεικτών και

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

συγκριτικών αξιολογήσεων που αφορούν θέματα όπως οι εισπράξεις ανά πελάτη, τα έσοδα και το κόστος ανά μονάδα παραγωγής (κρεβάτι, τραπέζι, αυτοκίνητο κλπ), την απασχόληση, τη κατανάλωση νερού, ηλεκτρικού και άλλων εισροών, τη παραγωγή αποβλήτων κλπ καθώς και των νέων πρακτικών παραγωγής, ασφάλειας, διαχείρισης, χρηματοδότησης, προβολής, ώστε να είναι σε θέση να προβαίνουν στις κατάλληλες ενέργειες που θα τους εξασφαλίζουν μακράς διάρκειας ανταγωνιστικότητα. Η συνεχής εκπαίδευση ιδιοκτητών-διαχειριστών των επιχειρήσεων αποτελεί προϋπόθεση ώστε να μπορούν να ανταπεξέρχονται στο πολύπλοκο τους έργο. Αυτό αφορά ειδικά τις πολύ μικρές ΜΜΕ (όπως είναι συχνά οι επιχειρήσεις τουρισμού) οι οποίες δεν διαθέτουν ικανό προσωπικό ώστε μέσα από την κατανομή εργασίας να είναι σε θέση να παρακολουθούν όλες τις εξελίξεις.

- **Στην ικανοποίηση των καταναλωτών:** με βάση τις περισσότερες έρευνες περισσότερο από το 50% των νέων τουριστών ενός προορισμού έχουν ενημερωθεί γι' αυτόν από προηγούμενους ικανοποιημένους πελάτες όπως φίλους, συγγενείς, κοινωνικά δίκτυα κλπ. Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει ότι η καλύτερη διαφήμιση για έναν προορισμό είναι πάντως απ' όλα η καλή φήμη που διαδίδεται «στόμα με στόμα» από ικανοποιημένους πελάτες. Για το λόγο αυτό κάθε επιχείρηση θα πρέπει να κάνει τις καλύτερες των προσπαθειών για να ικανοποιήσει τους πελάτες της, συχνά με ενέργειες που είναι χαμηλού κόστους αλλά υψηλής απόδοσης όπως πχ. εμπέδωση αισθήματος ασφάλειας και φιλοξενίας (προσωποποιημένης μεταχείρισης) ως να επρόκειτο για τους μοναδικούς πελάτες-φιλοξενούμενους. Ταυτόχρονα θα πρέπει να πρέπει να αξιολογούν συνεχώς τον βαθμό ικανοποίησης των επισκεπτών με χρήση ερωτηματολογίων και να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στο πως λειτουργεί η επιχείρηση.
- **Στην ικανοποίηση των εργαζόμενων:** η απόδοση μιας επιχείρησης εξαρτάται καθοριστικά από την απόδοση των εργαζόμενων σ' αυτή. Οι εργαζόμενοι θα πρέπει να είναι ικανοποιημένοι από τις συνθήκες εργασίας και από την αμοιβή τους για να μπορέσουν να δώσουν τον καλύτερο εαυτό τους. Εποχικοί, αδήλωτοι, ανεκπαιδευτοι εργαζόμενοι μπορεί να είναι «φτηνότερο εργατικό δυναμικό» που μπορεί άμεσα να μειώνει το κόστος αλλά είναι πολύ πιθανό να είναι λιγότερο αποδοτικοί και να παρέχουν χαμηλότερη ποιότητα υπηρεσιών προκαλώντας χαμηλότερη ικανοποίηση τουριστών με αποτέλεσμα να υπονομεύουν μεσοπρόθεσμα τη βιωσιμότητα της επιχείρησης.

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

- **Στη χρήση και προώθηση τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών:** Μια επιχείρηση, μέσα από την τοπική δικτύωση της με άλλες επιχειρήσεις μπορεί να βοηθήσει στην ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας, στη μείωση των οικονομικών διαρροών εκτός περιοχής και στη διαφοροποίηση του προϊόντος αποκτώντας μοναδικά χαρακτηριστικά και μια διακριτή θέση στην αγορά. Η έννοια του «μονοπωλιακού ανταγωνισμού» μπορεί να βρει την εφαρμογή της στον τουρισμό μέσα από την αξιοποίηση των μοναδικών χαρακτηριστικών, της ταυτότητας, του κάθε προορισμού, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στη βελτίωση της οικονομικής του απόδοσης. Θεσμοί όπως το «Aegean Cuisine» και το «Ελληνικό-τοπικό Πρωινό» που προωθούν τα Επιμελητήρια του Ν.Αιγαίου και το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο αντίστοιχα βρίσκονται προς αυτή την κατεύθυνση² και θα πρέπει να αξιοποιηθούν.
- **Στη προστασία του περιβάλλοντος:** οι ιδιοκτήτες και οι διαχειριστές των τουριστικών επιχειρήσεων θα πρέπει να είναι ενήμεροι για τον κίνδυνο που διατρέχει ένας προορισμός όταν από την μη βιώσιμη χρήση των πόρων υπάρχει ενδεχόμενο ένας προορισμός (ένα νησί στη περίπτωση μας) να οδηγηθεί σε καταστάσεις όπου το περιβάλλον να μην μπορεί να προσφέρει οικοσυστημικές λειτουργίες που προσφέρονται δωρεάν από τη φύση και να χρειάζεται να τους αναπληρώσει με επενδύσεις που είναι κοστοβόρες (πχ. φράγματα και αφαλατώσεις για τη παραγωγή νερού ή εμφιαλωμένου νερού στη θέση του φυσικού, εγκατάσταση και λειτουργία κλιματιστικών αντί του φυσικού δροσισμού κλπ). Κατά συνέπεια θα πρέπει οι επιχειρήσεις να χρησιμοποιούν με προσοχή τους τοπικούς φυσικούς πόρους θεωρώντας τους ως πεπερασμένους και να βελτιώνουν συνεχώς της απόδοσης της επιχείρησής τους.

Τα εθελοντικά πρότυπα ποιότητας έχουν το πλεονέκτημα ότι απευθύνονται κατά προτεραιότητα σε επιχειρήσεις που αντιλαμβάνονται την αναγκαιότητα βελτίωσης της λειτουργίας τους ως στοιχείο της ανταγωνιστικότητας τους και ταυτόχρονα επιτρέπει στους φορείς (αυτοδιοίκηση, επιμελητήρια) να έχουν κριτήρια

² Η προβληματική υποδοχή τους από τους επαγγελματίες αναδεικνύει το πρόβλημα που υπάρχει στον ελληνικό τουρισμό: από τη μια οι επιχειρηματίες επικαλούνται το υψηλό κόστος που έχει ένα πρωινό με τοπικά προϊόντα αρνούμενοι να δοκιμάσουν λύσεις (πχ. παροχή της δυνατότητας στους τουρίστες με ένα επιπλέον κόστος να επιλέξουν ένα καλύτερο και διαφορετικό πρωινό με τοπικά προϊόντα) τη στιγμή μάλιστα που οι αρνητικές κριτικές για τη χαμηλή ποιότητα του πρωινού είναι συνεχείς από ανθρώπους που έχουν συνηθίσει να τρώνε πλούσιο πρωινό και από την άλλη να μην αντιλαμβάνονται τη σημασία να προσδώσουν «ταυτότητα» στο προϊόν που προσφέρουν.

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

διαφοροποίησης της προβολής των επιχειρήσεων δίνοντας προτεραιότητα σε όσες τηρούν συγκεκριμένα πρότυπα. Οι επιχειρήσεις παράλληλα οφείλουν να καθιερώσουν ένα εσωτερικό σύστημα παρακολούθησης των λειτουργιών τους και να ελέγχουν διαρκώς τις επιδόσεις τους και να παρεμβαίνουν για να βελτιώσουν την βιωσιμότητα της επιχείρησης μέσα σε έναν βιώσιμο προορισμό. Οι επιχειρήσεις αυτές μπορούν να λειτουργήσουν ως πρότυπα παραδείγματα

Εφόσον υιοθετηθεί μια τέτοια πρόταση για ένα σήμα τοπικής ποιότητας και υπευθυνότητας³ προτείνεται να πάρει τον τίτλο «Αιγιακή Ποιότητα» (Aegean Quality) ώστε να έχει και συγκεκριμένο χωρικό προσδιορισμό. Το σήμα θα πρέπει να περιλαμβάνει έναν συνδυασμό ποιοτικών και ποσοτικών στόχων που να αποτυπώνουν κατά πόσο μια επιχείρηση εκπληρώνει μια σειρά στόχους πολιτικής και συγκεκριμένες επιδόσεις. Η εφαρμογή ενός τέτοιου σήματος θα μπορούσε να εισαχθεί σε πιλοτική εφαρμογή στο πλαίσιο του προγράμματος της καινοτομίας και στη συνέχεια να χρηματοδοτηθεί είτε από το ΠΕΠ Ν.Αιγαίου είτε από ένα ειδικό πρόγραμμα Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων όπως προβλέπεται στο ΕΠΣΑ 2014-20 ειδικά για τον νησιωτικό χώρο.

Οι τρεις επόμενες παρεμβάσεις αφορούν κυρίως τον ρόλο των δημόσιων αρχών και θα μπορούσαν είτε να ενσωματωθούν σε μία, δεδομένου ότι αναπόφευκτα έχουν κοινά σημεία και επικαλύψεις ή να διατηρηθούν διακριτές όπως γίνεται στη συνέχεια για να περιγραφεί καλύτερα το περιεχόμενο τους και η στοχοθεσία τους. Όπως αναφέρθηκε προηγούμενα, το σύστημα περιφερειακής / τοπικής διακυβέρνησης σε προορισμούς πρακτικά είναι ανύπαρκτο. Με τη σύσταση των Νομαρχιακών Επιτροπών Τουριστικής Προβολής από τη δεκαετία του '80 έγινε ένα βήμα συνεργασίας των φορέων που έμεινε ανολοκλήρωτο γιατί ποτέ δεν συνοδεύτηκε από τη δημιουργία δομής για να λειτουργεί ως «διαχειριστής προορισμού» ακόμη και στις Νομαρχίες του Ν.Αιγαίου όπου, τόσο λόγω των ιδιαιτεροτήτων της Δωδεκανήσου με τον ΠΡΟΤΟΥΡ όσο και στις Κυκλάδες με την ενεργή εμπλοκή της Αναπτυξιακής Κυκλάδων στη μελέτη του τουριστικού φαινομένου και στη προβολή του, υπήρξε μια διαφοροποίηση σε σχέση με άλλες περιφέρειες. Η δράση περιοριζόταν σχεδόν πάντα στη προβολή, γεγονός που

³ Ένα παρόμοιο σήμα εκπονήθηκε από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου στο πλαίσιο του Περιφερειακού Σχεδίου Καινοτομίας (RISO του Β. Αιγαίου (2000-7) με την επωνυμία ΝΑΙΑΣ και εφαρμόστηκε πιλοτικά σε επιχειρήσεις όλων των κλάδων της Περιφέρειας

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

απέχει πολύ από τη λογική της «διαχείρισης προορισμού» όπως την αντιλαμβάνεται ο ΠΟΤ που:

- (α) βασίζεται σε μια στρατηγική και σχέδιο δράσης για τη τουριστική ανάπτυξη,
- (β) έχει αποφασιστεί μετά από δημόσια διαβούλευση,
- (γ) περιλαμβάνει θέματα περιβαλλοντικά, οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά, ποιοτικά, αισθητικά καθώς και σχετιζόμενα με την υγιεινή και ασφάλεια,
- (δ) έχει επαρκή χρηματοδότηση για να υλοποιηθεί,
- (ε) ενσωματώνει ένα σύστημα παρακολούθησης των αποτελεσμάτων και αξιολόγησης μέσα από έναν ΦΔΠ στον οποίο συμμετέχουν όλοι οι ενδιαφερόμενοι.

Στη συνέχεια προτείνονται 3 δράσεις που απευθύνονται κύρια στην αυτοδιοίκηση, περιφερειακή και τοπική καθώς και στο κεντρικό κράτος, αλλά απαιτούν ευρύτερη συναίνεση και συναπόφαση με όλους τους εμπλεκόμενους στον τουρισμό και τις τοπικές κοινωνίες ώστε να εφαρμοστούν με αποτελεσματικότητα.

3.2 Βελτίωση των παρεχόμενων δημόσιων (κοινών) υπηρεσιών για τη διαχείριση του προορισμού

Μία από τις σημαντικές κριτικές που γίνονται εδώ και δεκαετίες προς τον δημόσιο τομέα αφορά τις ανεπαρκείς υποδομές και την μη καλή λειτουργία των υπηρεσιών του. Ειδικά σε ότι αφορά στον τουρισμό, η κριτική αφορά τόσο τις βασικές υποδομές που είναι απαραίτητες για τη λειτουργία του τουρισμού (τις πύλες εισόδου και το μεταφορικό δίκτυο, τη διαχείριση υγρών και στερεών αποβλήτων, παροχή νερού και ενέργειας κλπ) όσο και στη διαχείριση των ειδικών-τουριστικών υποδομών (πχ. αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία, τουριστικά λιμάνια κλπ) και αφορά τόσο τις υποδομές όσο και τη λειτουργία τους με τις παρεχόμενες υπηρεσίες που συνήθως βρίσκονται στο στόχαστρο, καθώς και του συστήματος προβολής του προορισμού και ενημέρωσης των τουριστών που στις περισσότερες περιπτώσεις κρίνεται ως ελλιπές ή ανύπαρκτο αφού δεν καλύπτει και τις 4 λειτουργίες (διαφήμιση - ενημέρωση - πληροφόρηση - feed back) δίνοντας μάλιστα έμφαση σε ηλεκτρονικές εφαρμογές που φαίνεται να προτιμώνται από τη πλειοψηφία των τουριστών, είναι χαμηλότερου κόστους και μεγαλύτερης ευελιξίας (μπορούν να ανανεώνονται διαρκώς) και μπορούν να προσεγγίσουν ευκολότερα το κοινό.

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
---	--	--

Είναι γεγονός ότι εξ αιτίας της μορφής του τουριστικού προϊόντος, η σωστή λειτουργία των δημόσιων υποδομών και υπηρεσιών αποτελεί προϋπόθεση για την τελική ικανοποίηση του τουρίστα, δεδομένου ότι αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του συνολικού τουριστικού προϊόντος που προσφέρεται από έναν προορισμό μαζί με τις ιδιωτικές υπηρεσίες.

Η δημιουργία ενός συστήματος αποτύπωσης των αποτελεσμάτων της πολιτικής που υλοποιούν οι προορισμοί που να συνδυάζει επίτευξη ποιοτικών στόχων όπως είναι η εκπλήρωση αυτών που αναφέρονται στο /ερωτηματολόγιο Προορισμού του ΠΟΤ και την Ανάλυση SWOT σε συνδυασμό με ποσοτικούς στόχους επίδοσης σε ότι αφορά το αποτύπωμα του τουρισμού, θα δώσει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο δράσης και επιβράβευσης όσων επιτυγχάνουν όλο και περισσότερους στόχους. Ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί σε στόχους που αποτελούν βασικά διαρθρωτικά προβλήματα της τουριστικής διακυβέρνησης αλλά και της τουριστικής δραστηριότητας (πχ. άμβλυση εποχικότητας, αύξηση απασχόλησης, αξιοποίηση πόρων, ποσοστό ανακύκλωσης, κατανάλωση ενέργειας κλπ).

Ενδεικτικά αναφέρουμε 4 ενδεχόμενα συστήματα που έχουν χρησιμοποιηθεί από την ΕΕ:

- «Qualitest»⁴: αφορά μια εφαρμοσμένη εφαρμογή για τον έλεγχο ποιότητας σε επίπεδο προορισμού με τη χρήση ερωτηματολογίων σε επιχειρήσεις και τουρίστες
- «EDEN»⁵ - Ευρωπαϊκοί Προορισμοί Αριστείας: αφορά ένα πρόγραμμα που εφαρμόζεται σε επίπεδο ΕΕ από το 2007 και μετά και είχε ως στόχο την επιβράβευση προορισμών που τηρούσαν μια σειρά προδιαγραφών
- «ETIS» (European Tourism Indicator System) – Ευρωπαϊκό Σύστημα Τουριστικών Δεικτών⁶ που αναπτύχθηκε ως πιλοτικό πρόγραμμα για να βελτιώσει τη παρακολούθηση της κατάστασης του τουρισμού σε επίπεδο προορισμού

4

http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/files/studies/evaluation_quality_performance/qualitest_manual_en.pdf και

<http://destinet.eu/resources/...-various-target-groups/qualitest-manual-evaluating-quality-performance-your-tourist-destination-and>

⁵ http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=8227&lang=en

6

<http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/sustainable->

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για τον ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
---	--	--

- Quality Label for Sustainable Tourism in the Mediterranean⁷ όπου με τη χρήση δεικτών παρακολουθείται η κατάσταση ενός προορισμού με βάση τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης με στόχο τη λήψη μέτρων για βελτίωση των επιδόσεων του.

3.3 Αξιοποίηση των υπάρχουσών δυνατοτήτων για ανάπτυξη ειδικών τουριστικών προϊόντων⁸

Από την ανάλυση της κατάστασης έγινε σαφές ότι τα σοβαρότερα προβλήματα που έχει το τουριστικό προϊόν της Ελλάδας και ειδικά της ΠΝΑ (υψηλή εποχικότητα, χαμηλή ημερήσια δαπάνη και χαμηλή δαπάνη ανά κλίνη, εποχική και ανειδίκευτη εργασία) συνδέονται με το είδος του τουριστικού προϊόντος που προσφέρεται και βασίζεται στο τρίπτυχο «Ηλιος-Θάλασσα-Παραλία» αφήνοντας ανεκμετάλλευτα τόσο σημαντικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν συνολικά την Ελλάδα όπως την «Ασφάλεια» και τη «Φιλοξενία» όσο και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (ταυτότητα) των επί μέρους προορισμών με στόχους τη διαφοροποίηση του παρεχόμενου προϊόντος και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του προορισμού.

Στην έκθεση (Π4) που αναφέρθηκε στα ειδικά τουριστικά προϊόντα που μπορούν να αναπτυχθούν στα νησιά της Περιφέρειας με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, υπογραμμίστηκαν ιδιαίτερα τα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν από τη καταγραφή των πόρων μέχρι και τη πολιτική προώθησης-προβολής τους.

Γίνεται προφανές ότι η συνεχιζόμενη ρητορική για ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού δεν μπορεί να είναι αποδοτική αν δεν ακολουθηθούν συγκεκριμένα βήματα που ξεκινούν από την διερεύνηση των πόρων που υπάρχουν σε μια περιοχή μέχρι την ολοκληρωμένη παραγωγή των ειδικών αυτών προϊόντων μέσα από στενή

tourism/indicators/index_en.htm

⁷ http://planbleu.org/sites/default/files/publications/cahier12_destinationsen.pdf

⁸ Επειδή το θέμα αυτό αποτελεί κυρίαρχο πρόβλημα για τη ΠΝΑ δεδομένης της μονοθεματικότητας του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας, στο έργο που είχε αναληφθεί περιλάμβανε και διακριτές μελέτες για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού. Οι μελέτες αυτές παραδίδονται ως ξεχωριστό παραδοτέο με βάση τη σύμβαση και στην ενότητα αυτή γίνεται μια προσπάθεια σύνθεσης των επιμέρους ευρημάτων σε σύνδεση με την όλη μελέτη

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

συνεργασία και συνέργεια δημόσιων φορέων και ιδιωτικών επιχειρήσεων σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας από την σύλληψη της ιδέας μέχρι την προώθηση του συγκεκριμένου προϊόντος στην αγορά.

Η ανάδειξη της διακριτής ταυτότητας του κάθε προορισμού μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τη δημιουργία σύγχρονων κέντρων ενημέρωσης τουριστών που δεν θα είναι απλά «γραφεία ενημέρωσης» αλλά θα μπορούν μέσα από τη χρήση σύγχρονων μέσων ή και κλασσικότερων «εκθεσιακών» χώρων να διηγούνται την ιστορία (και τον μύθο) του προορισμού (story telling) όπως αυτό της πρωτεύουσας της Madeira – Funchal⁹ προτρέποντας τον επισκέπτη να τον γνωρίσει καλύτερα μέσα από στοχευμένες επισκέψεις (βλ. Παράρτημα 2).

3.4 Βελτίωση του συστήματος τουριστικής διακυβέρνησης

Η οργάνωση ενός συστήματος Καινοτόμου Τοπικής Διακυβέρνησης (ΚΤΔ) στον τουρισμό, αν και αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο κάθε ολοκληρωμένης στρατηγικής για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη φαίνεται ότι δεν μπορεί να προδιαγραφεί με ενιαίο τρόπο για όλες τις επί μέρους περιοχές της περιφέρειας. Αυτό συμβαίνει για μια σειρά από λόγους όπως είναι οι εντελώς διαφορετικές δυνατότητες και ικανότητες των συμμετεχόντων, η ωριμότητα του κάθε τοπικού συστήματος και η εμπλοκή και κατ' επέκταση δέσμευση στην τουριστική προοπτική.

Στην περίπτωση του Νοτίου Αιγαίου προκύπτει ένα σύνθετο τοπίο όπου ανάλογα με τις εμπειρίες και τις δομές που έχουν αναπτυχθεί σε κάθε νησί μπορεί να ανιχνευθούν διαφορετικές δυνατότητες εμπλοκής των ΟΤΑ, των αναπτυξιακών εταιρειών, του Παν. Αιγαίου ή του ιδιωτικού τομέα. Με βάση την ανασκόπηση που έγινε στο Π2, η ΚΤΔ μπορεί να προωθηθεί ως πετυχημένη πρακτική εφόσον ακολουθηθούν τα εξής :

- Πρότυπο Σχέδιο ΚΤΔ το οποίο: θα προσδιορίζει θέσεις και αρχές, επίπεδα σχεδιασμού, τρόπους εργαλεία και μεθοδολογία εφαρμογής, διαδικασίες συμμετοχής, θεσμικά χαρακτηριστικά των λαμβανόμενων αποφάσεων
- Υπάρξει σαφής θεσμική πρόνοια να υπάρχει επιστημονικός έλεγχος σε τοπικό και εθνικό επίπεδο τού τρόπου σχεδιασμού, προώθησης και εφαρμογής τής ΚΤΔ

⁹ <http://www.madeira-web.com/PagesUK/madeira-story.html>

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
---	--	--

Αφού έγινε ανασκόπηση των διαθέσιμων κατευθυντήριων οδηγιών αναφορικά με την οργάνωση συστημάτων Τοπική Διακυβέρνησης στο πλαίσιο διαμόρφωσης στρατηγικών, ανάλυση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου, αξιολόγηση υφιστάμενου Συστήματος Διακυβέρνησης στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου σε επιλεγμένους άξονες του τουρισμού και ανάλυση απόψεων stakeholders, προτείνεται το παρακάτω μείγμα παρεμβάσεων:

1. Διαμόρφωση και εφαρμογή συγκροτημένης τουριστικής πολιτικής σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο μέσα από το εφαρμογή ενός Ολοκληρωμένου Προγράμματος Τουριστικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας.

Το Πρόγραμμα :

- Θα στηρίζεται στις κατευθύνσεις της Ατζέντα 21, και σε μια σειρά προσεγγίσεων όπως τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Τοπικής Ανάπτυξης.
- Θα οργανώνει τις επιμέρους χρηματοδοτούμενες δράσεις του ΕΣΠΑ σε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο , όπου ο τουρισμός θα έχει σαφή κατεύθυνση.
- Θα ενεργοποιεί τα νέα χρηματοδοτικά εργαλεία («Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις» και «Τοπική Ανάπτυξη με την Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων»)
- Θα αξιοποιήσει μια σειρά από εργαλεία χωρικής ανάπτυξης που προβλέπονται από το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό¹⁰ για την Περιφέρεια όπως ο χαρακτηρισμός «περιοχών ενεργητικής παρέμβασης και ανάπλασης» και μια σειρά άλλων εργαλείων της υφιστάμενης χωροταξικής και πολεοδομικής νομοθεσίας
- Θα εμπεριέχει ένα Πρότυπο Σχέδιο ΚΤΔ το οποίο θα προσδιορίζει τους εμπλεκόμενους και αρμοδιότητές τους, τα επίπεδα σχεδιασμού, τα εργαλεία και τις διαδικασίες συμμετοχής και συνεργασίας.

2. Αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων που δίνει το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο

- Αξιοποίηση όλων των προβλεπόμενων από τον «Καλλικράτη» δόμων στην κατεύθυνση της τουριστικής διακυβέρνησης. Ενεργοποίηση του Περιφερειακού Συμβουλίου Τουρισμού και ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του με σκοπό να λειτουργήσει ως το κεντρικό γνωμοδοτικό όργανο το οποίο θα συντονίζει κάθετα και οριζόντια τις επί μέρους Δράσεις. Στο όργανο αυτό θα συμμετέχουν οι Πρόεδροι των Δημοτικών Επιτροπών Τουριστικής Ανάπτυξης και Προβολής, εκπρόσωποι του Ε.Ο.Τ., του Υπουργείου Τουρισμού, του Υπ. Ανάπτυξης, του ΥΠΕΚΑ, του Ξ.Ε.Ε, του ΣΕΤΕ των οικείων επιμελητηρίων και των περιφερειακής εμβέλειας τουριστικών φορέων. Ενίσχυση των

¹⁰ ΦΕΚ 3155/2013

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

Τουριστικών Επιτροπών σε κάθε Δήμο. Διακριτές αρμοδιότητες Αντιπεριφερειάρχη και Αντιδήμαρχου τουρισμού.

- Ενίσχυση του συντονισμού για τον τουρισμό. Οριζόντια διασύνδεση των γνωμοδοτικών και εκτελεστικών οργάνων και υπηρεσιών (Περιφερειακό Συμβούλιο, Εκτελεστική Επιτροπή, Επιτροπή Διαβούλευσης) με τον ορισμό κοινών εκπροσώπων που να έχουν ευρεία γνώση του τουριστικής ανάπτυξης.
- Ενίσχυση της θέσης και η σημασίας του τουρισμού στα επιμέρους συστήματα διοίκησης και στα όργανα ιδίως κατά τη διαδικασία εκπόνησης των Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (Πενταετή περιφερειακά και Δημοτικά Επιχειρησιακά Προγράμματα)
- Αξιοποίηση και άλλων μορφών συμμετοχικής διαδικασίας εκτός της ηλεκτρονικής διαβούλευσης. (Ενημερωτικές συναντήσεις, εργαστήρια, επιτροπές κ.α.)

3. Παρατηρητήριο τουρισμού .

Ενίσχυση των δομών του Παρατηρητηρίου του Τουρισμού και μετασηματισμό του σε μόνιμο φορέα παρακολούθησης υποστήριξης με αρμοδιότητες:

- παρακολούθησης του Προγράμματος και συγκέντρωσης, ανάλυσης, ανατροφοδότησης που να παρέχει ακριβή και επικαιροποιημένα στοιχεία και τεχνογνωσία σε Περιφέρεια και Δήμους.
- Μόνιμη δομή ενθάρρυνσης της συνεργασίας και της ανταλλαγής πληροφοριών και εμπειριών. Δημιουργία κοινής πλατφόρμας διαβούλευσης και ενημέρωσης για όλα τα ζητήματα που επηρεάζουν την τουριστική ανάπτυξη.
- Θεσμική κατοχύρωση της υποχρεωτικής παρουσίας του παρατηρητηρίου στα στάδια 1 (συγκέντρωση στοιχείων), και 4 (Συγκέντρωση – ανάλυση στοιχείων διαβούλευσης) στη διαδικασία εκπόνησης των Περιφερειακών και Δημοτικών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (πίνακες III.2, III.3).
- Θεσμική κατοχύρωση της παρατηρητηρίου ως συντονιστή και διοργανωτή της διαβούλευσης για θέματα τουρισμού

4. Δημιουργία δομών συντονισμού και διαχείρισης DMMO .

- Δημιουργία ισχυρών φορέων υλοποίησης των δράσεων, Destination Manager and Marketing Organization με συμμετοχους τις δύο Αναπτυξιακές (Κυκλάδων και Δωδεκανήσου), τις Δ/νσεις Τουρισμού και Προγραμματισμού, τη Διαχειριστική Αρχή και το Περιφερειακό Ταμείο. Το τελικό σχήμα και ο αριθμός των DMMO (π.χ. ένα κεντρικό-συντονιστικό όργανο και κάποια σε επίπεδο σημαντικότερων προορισμών) είναι ένα από τα ζητούμενα και θα πρέπει να καθοριστεί μέσα από διαδικασίες διαβούλευσης και αξιολόγησης των δεδομένων σε κάθε νησί όπως έχουν

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

αναλυθεί στο κεφάλαιο Α (αξιολόγηση διαθέσιμων πόρων (τουριστικοί πόροι, πόροι σε ανθρώπινο δυναμικό και τεχνογνωσία, οικονομικοί πόροι) ΟΤΑ ή ιδιωτών, κουλτούρα συνεργασιών, θέματα τοπικής ηγεσίας κ.α.)

Πέρα από τις παραπάνω ενέργειες που μπορούν να είναι άμεσες από τη πλευρά της αυτοδιοίκησης αξιοποιώντας του υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο απαιτούνται και άλλες παρεμβάσεις που όμως απαιτούν είτε τη συνεργασία της Κεντρικής Διοίκησης είτε την αλλαγή του νομοθετικού πλαισίου.

Ειδικότερα, η βελτίωση της αποτελεσματικότητας λειτουργίας του συνόλου της ελληνικής διοίκησης απαιτεί ξεκάθαρο χωρισμό αρμοδιοτήτων ανά επίπεδο (Κεντρική διοίκηση, Περιφέρεια, Νησί/δήμος) και διαφοροποίηση ειδικά για τον νησιωτικό χώρο με βάση το άρθρο 101 του Συντάγματος.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένα θέματα που αποτελούν «αγκάθια» στην μέχρι σήμερα λειτουργία του συστήματος:

- Αδειοδότηση και έλεγχος: η εφαρμογή του νόμου θα πρέπει να γίνεται από υπηρεσία του κεντρικού κράτους. Η αδειοδότηση πρέπει να είναι αποκεντρωμένη και ο έλεγχος «μακριά» από τον ελεγχόμενο
- Χωροταξικά σχέδια: δεν έχουν νόημα τα περιφερειακά στη νησιωτική χώρα, και μόνο τοπικά. Τα τοπικά σχέδια πρέπει να μπορούν να βάλουν περιορισμούς και στην ίδρυση επιχειρήσεων με βάση τις προτάσεις-στόχους των φορέων για έναν προορισμό με βάση την εκτίμηση των επιπτώσεων που αυτές θα έχουν (προσέγγιση στρατηγικής εκτίμησης επιπτώσεων) και όχι οι άδειες λειτουργίας να είναι αποκλειστικά με «τεχνικά» και «υγειονομικά» κριτήρια σε επίπεδο μονάδας.
- Διακυβέρνηση: η κεντρική διοίκηση να διατηρήσει τις αρμοδιότητες που αφορούν την νομοθέτηση (με εφαρμογή της ρήτρας νησιωτικότητας) και τη διαφήμιση σε επίπεδο χώρας, «επιβάλλοντας» στις Περιφέρειες και στους προορισμούς να αποκτήσουν δομές ολοκληρωμένου τουριστικού σχεδιασμού και μηχανισμού διαχείρισης και ελέγχου (Περιφερειακό και Δημοτικό Συμβούλιο Τουρισμού, Παρατηρητήριο Τουρισμού, DMMO).

Η υλοποίηση της πολιτικής που περιγράφηκε προηγούμενα μπορεί να υλοποιηθεί αξιοποιώντας:

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
---	--	--

- Τους πόρους του ΠΕΠ αλλά και των τομεακών ΕΠ
- Τους ίδιους πόρους της αυτοδιοίκησης και τους πόρους του ΠΔΕ
- Τη δυνατότητα κατάρτισης ειδικού προγράμματος αξιοποιώντας τη πρόβλεψη του ΕΣΠΑ 2014-20 για την υλοποίηση Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

Παράρτημα 1: Ερωτηματολόγιο Προορισμού

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ				
ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ	Κράτος	Περιφέρεια	Δήμος
1^η ΕΝΟΤΗΤΑ: ΣΥΣΤΗΜΑ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ				
1.1 Στρατηγική Βιώσιμου Προορισμού	1.1.1 Ο Προορισμός διαθέτει πολυετή στρατηγική και σχέδιο δράσης για τουριστική ανάπτυξη		X	X
	1.1.2 α. Η στρατηγική έγινε μετά από δημόσια διαβούλευση		X	X
	β. Υπαρξη ετήσιων εκθέσεων σχετικά με τα αποτελέσματα		X	X
	γ. Γίνεται δημόσια συζήτηση των αποτελεσμάτων		X	X
	1.1.3 Η στρατηγική είναι διαθέσιμη δημόσια		X	X
	1.1.4 Η στρατηγική περιλαμβάνει περιβαλλοντικά, οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά, ποιοτικά, υγιεινή και ασφάλεια και αισθητικά θέματα		X	X
	1.1.5. Εξασφαλίζεται επαρκής και συνεχής χρηματοδότηση της στρατηγικής τουριστικής ανάπτυξης		X	X
1.2. Φορέας Διαχείρισης Προορισμού	1.2.1. Ο Προορισμός διαθέτει ΦΔΠ		X	X
	1.2.2. Στον ΦΔΠ συμμετέχουν ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας		X	X
	1.2.3. Χρηματοδότηση ΦΔΠ€ / έτος Θεωρείται επαρκής		X	X
	1.2.4. Στελέχωση ΦΔΠ Άτομα. Η στελέχωση θεωρείται επαρκής		X	X

 ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ» ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης	 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ 2007-2013 <i>Στηρίζει ότι αξίζει</i>  ΕΣΠΑ 2007-2013 <i>Πρόγραμμα για τον επόμενο</i> ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
--	---	--

1.3 Υπαρξη συστήματος παρακολούθησης αποτελεσμάτων - επιπτώσεων	1.3.1 Υπάρχει σύστημα παρακολούθησης αποτελεσμάτων και επιπτώσεων;		X	X
	1.3.2. Υπάρχει σύστημα δημόσιων εκθέσεων		X	X
	1.3.3. Το σύστημα αξιολογείται και επικαιροποιείται τακτικά σε ότι αφορά τις μεταβλητές του;		X	X
1.4 Διαχείριση εποχικότητας τουρισμού	1.4.1. Υπάρχει ειδική στρατηγική για τη μείωση της εποχικότητας. Αν ναι ποιά		X	X
	1.4.2. Εχουν αξιολογηθεί τα αποτελέσματα της ;		X	X
1.5. Στρατηγική προσαρμογής στη κλιματική αλλαγή	1.5.1. Ο προορισμός έχει σύστημα για προσδιορισμό των κινδύνων από τη κλιματική αλλαγή		X	X
	1.5.2. Ο προορισμός έχει στρατηγική προσαρμογής στη κλιματική αλλαγή		X	
	1.5.3. Ο προορισμός έχει πρόγραμμα ευαισθητοποίησης του κοινού		X	X
1.6. Κατάλογος τουριστικών πόρων και θελγήτρων (φυσικών και πολιτιστικών)	1.6.1. Ο προορισμός έχει κατάλογο των τουριστικών πόρων και θέλγητρα		X	X
	Ο κατάλογος αυτός είναι δημόσια διαθέσιμος;		X	X
	1.6.2 Ο προορισμός έχει ταξινομήσει τους τουριστικούς πόρους και τα θέλγητρα ανάλογα με τη σπουδαιότητά τους και το βαθμό αξιοποίησής τους		X	X
1.7. Ρυθμίσεις και πολιτικές σχεδιασμού που	1.7.1. Ο προορισμός έχει σχέδιο χρήσεων γης και περιορισμούς για τη δόμηση	X	X	X

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για τον ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
---	--	--

περιλαμβάνουν βιώσιμες χρήσεις γης, μορφολογικές, κατασκευαστικές και κατεδαφιστικές ρυθμίσεις,	1.7.2. Ο προορισμός έχει ρυθμίσεις για τις περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές (χαρακτηρισμένες περιοχές και σχέδιο διαχείρισης)	X	X	X
	1.7.3 Ο προορισμός έχει ρυθμίσεις προστασίας των πολιτιστικών πόρων	X		
	1.7.4 Οι ρυθμίσεις αυτές έχουν προέλθει από δημόσια διαβούλευση	X		
	1.7.5. Ο προορισμός έχει δημοσιοποιημένες τις εφαρμοζόμενες πολιτικές	X		
1.8. Πολιτικές προσπελασιμότητας για όλους	1.8.1. Ο προορισμός έχει πολιτικές που να υποστηρίζουν την προσβασιμότητα ατόμων με ειδικές ανάγκες	X	X	X
	1.8.2 Οι πολιτικές αυτές λαμβάνουν υπόψη τη προστασία του χώρου	X	X	
1.9. Θέματα ιδιοκτησίας	1.9.1. Ο προορισμός έχει νομοθεσία ή πολιτική για την απόκτηση ιδιοκτησίας	X		
1.10 Ικανοποίηση επισκεπτών	1.10.1. Ο προορισμός εκπονεί έρευνα για την ικανοποίηση των τουριστών		X	X
	1.10.2. Ο προορισμός δημοσιοποιεί τα αποτελέσματα της έρευνας		X	X
	1.10.3. Ο προορισμός έχει μηχανισμό για να βελτιώνει την ικανοποίηση των επισκεπτών		X	X
1.11. Πρότυπα βιωσιμότητας και εφαρμογή τους από τις επιχειρήσεις	1.11.1. Εφαρμογή πιστοποίησης βιωσιμότητας ή περιβαλλοντικής διαχείρισης από επιχειρήσεις	X	X	X

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
---	--	--

	1.11.2. Γίνεται παρακολούθηση επιχειρήσεων που είναι ενταγμένες σε σύστημα πιστοποίησης		X	X
	1.11.3. Δημοσιοποίηση του καταλόγου των πιστοποιημένων επιχειρήσεων		X	X
1.12. Ασφάλεια και προστασία τουριστών	1.12.1. Ελεγχος σε τουριστικές επιχειρήσεις για θέματα ασφάλειας (φωτιά, υγιεινή, ηλεκτρικής ενέργειας)	X	X	
	1.12.2. Μέτρα πρόβλεψης και ασφάλειας σε τουριστικές περιοχές (πχ. σταθμοί πρώτης βοήθειας)	X	X	X
	1.12.3. Συστήματα πρόβλεψης και καταστολής εγκλήματος	X		
	1.12.4. Σύστημα αδειοδότησης ταξί με τιμολόγιο στις πύλες εισόδου		X	
	1.12.5. Δημόσιες εκθέσεις για ασφάλεια και προστασία τουριστών		X	X
1.13. Διαχείριση κρίσεων	1.13.1 Σχέδιο διαχείρισης κρίσεων και άμεσης παρέμβασης		X	X
	1.13.2. Διαθέσιμοι ανθρώπινοι και οικονομικοί πόροι για την εφαρμογή σχεδίου διαχείρισης κρίσεων	Π		
	1.13.3. Συμμετοχή ιδιωτικού τομέα στο σχέδιο διαχείρισης κρίσεων με διαδικασίες επικοινωνίας κατά τη διάρκεια και μετά τη κρίση		X	X
	1.13.4. Πόροι και εκπαίδευση προσωπικού, επισκεπτών και μόνιμων κατοίκων σε θέματα διαχείρισης κρίσεων	X	X	X

<p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	<p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	<p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
---	--	--

	1.13.5. επικαιροποίηση σχεδίου διαχείρισης κρίσεων	X	X	X
2^η ΕΝΟΤΗΤΑ: ΜΕΓΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΩΦΕΛΕΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΕΛΑΧΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΑΡΝΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ				
2.1. Παρακολούθηση οικονομικών αποτελεσμάτων και επιπτώσεων	2.1.1. Συστηματική παρακολούθηση οικονομικών αποτελεσμάτων τουρισμού (δαπάνη ανά κεφαλή/διανυκτέρευση, εισόδημα ανά δωμάτιο, απασχόληση και επενδύσεις		X	X
	Δημόσια έκθεση αποτελεσμάτων		X	X
	2.1.2 Συστηματική παρακολούθηση των άμεσων και έμμεσων αποτελεσμάτων του τουρισμού		X	X
	Δημόσια έκθεση αποτελεσμάτων		X	X
	2.1.3. Συλλογή και δημοσιοποίηση αποτελεσμάτων άμεσης και έμμεσης απασχόλησης ανά φύλλο και ηλικία	X	X	X
2.2. Ευκαιρίες καριέρας τοπικά	2.2.1. Υπαρξη νομοθεσίας ή πολιτικής που να υποστηρίζει ίσες ευκαιρίες για απασχόληση σε όλους συμπεριλαμβανόμενων γυναικών, νέων, ΑΜΕΑ, αλλοδαπών, μειονοτήτων και άλλων ευάλωτων ομάδων	X	X	X
	2.2.2. Προγράμματα εκπαίδευσης για ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην εργασία	X	X	X
	2.2.3. Νομοθεσία/πολιτικές και έλεγχοι σε ότι αφορά την νόμιμη απασχόληση και μισθοδοσία	X	X	

 ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ» ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης	 ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
---	--	---

	2.2.4. Νομοθεσία/πολιτικές για εργασιακή ασφάλεια	X		
2.3. Εκπαίδευση εργοδοτών – εργαζομένων για βελτίωση λειτουργίας των επιχειρήσεων	2.3.1. Προγράμματα εκπαίδευσης εργοδοτών	X	X	X
	2.3.2. Προγράμματα εκπαίδευσης εργαζομένων	X	X	X
2.4 Υποστήριξη τοπικών επιχειρηματιών και δίκαιου εμπορίου	2.4.1. Πρόγραμμα για την υποστήριξη και οικοδόμηση ικανοτήτων στις τοπικές ΜΜΕ	X	X	X
	2.4.2. Ενίσχυση τοπικής οικονομίας/ σύνδεση με τουρισμό		X	X
	2.4.3. Δικτύωση επιχειρήσεων		X	X
2.5 Αποψη τοπικής κοινωνίας για την διαχείριση προορισμού	2.5.1. Συστηματική καταγραφή, ανάλυση και έκθεση δεδομένων που αφορούν την ικανοποίηση του τοπικού πληθυσμού για την διαχείριση του προορισμού		X	X
3^η ΕΝΟΤΗΤΑ: ΜΕΓΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΩΦΕΛΕΙΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ				
3.1. Προστασία τουριστικών θέλγητρων	3.1.1. Συστήματα διαχείρισης για τη προστασία φυσικών και πολιτιστικών πόρων συμπεριλαμβανόμενου και του δομημένου περιβάλλοντος και του αγροτικού και του αστικού τοπίου	X	X	X
	3.1.2 Σύστημα παρακολούθησης για τη καταγραφή, μέτρηση και αντιμετώπιση των επιπτώσεων του τουρισμού σε περιοχές και θέλγητρα		X	X

 ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ» ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης	 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ 2007-2013 <i>Στηρίζει ότι αξίζει</i>  ΕΣΠΑ 2007-2013 πρόγραμμα για τον ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
--	---	--

3.2. Πρόσβαση τοπικού πληθυσμού στα τουριστικά θέλγητρα	3.2.1 Προγράμματα για παρακολούθηση, προστασία και αποκατάσταση δημόσιας πρόσβασης σε τουριστικά θέλγητρα από τους ντόπιους		X	X
3.3. Διαχείριση επισκεπτών	3.3.1 Διοικητικός μηχανισμός υπεύθυνος για εκπόνηση σχεδίων και δράσεων για διαχείριση επισκεπτών		X	X
3.4. Συμπεριφορά επισκεπτών	3.4.1. Πολιτιστικές και περιβαλλοντικές οδηγίες σε επισκέπτες για συμπεριφορά σε ευαίσθητες τοποθεσίες		X	X
	3.4.2. Κώδικας καλών πρακτικών για οδηγούς τουριστών και Τ.Ο		X	X
3.5. Προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς	3.5.1. Νόμοι και κανονισμοί που προστατεύουν ιστορικά και αρχαιολογικά αντικείμενα και αποδεικτικά στοιχεία της προστασίας αυτής	X		
	3.5.2 Πρόγραμμα για τη προστασία και την προβολή της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς (πχ. μουσική, τραγούδια, χειροτεχνήματα, κουζίνα)		X	X
3.6 Ερμηνεία τουριστικών τοποθεσιών (θέλγητρων)	3.6.1 Ερμηνευτικές πληροφορίες για φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους διαθέσιμες σε επισκέπτες και σε τουριστικά γραφεία		X	X
	3.6.2. Ερμηνευτικές πληροφορίες κατάλληλες πολιτιστικά		X	X
	3.6.3 Ερμηνευτικές πληροφορίες που αναπτύχθηκαν με την τοπική συμμετοχή		X	X



ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ



ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης




ΕΣΠΑ 2007-2013
Πρόγραμμα για τον ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

	3.6.4. Ερμηνευτικές πληροφορίες διαθέσιμες στις κατάλληλες για τους επισκέπτες γλώσσες		X	X
	3.6.5 Εκπαίδευση ξεναγών για τη χρήση των ερμηνευτικών πληροφοριών	X		
3.7. Προστασία τοπικής πνευματικής ιδιοκτησίας	3.7.1 Νόμοι και κανονισμοί ή προγράμματα για τη προστασία δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας για ντόπιους και κοινότητες	X		
3.8. Ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση τοπικού πληθυσμού	3.8.1. Προγράμματα ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης τοπικού πληθυσμού για το ρόλο του τουρισμού		X	X
3.9 Προστασία τοπικού πληθυσμού / εργαζομένων από εκμετάλλευση	3.9.1 Υπαρξη νόμων και προγραμμάτων για την εμπορική, σεξουαλική και κάθε άλλου είδους εκμετάλλευση, διάκριση ή παρενόχληση του τοπικού πληθυσμού	X		
	3.9.2 Δημοσιοποίηση των παραπάνω νόμων / προγραμμάτων	X	X	X
3.10 Υποστήριξη κοινωνίας για κοινοτικές και βιώσιμες πρωτοβουλίες	3.10.1 Προγράμματα για επιχειρήσεις, επισκέπτες και κοινό να συνεισφέρουν σε πρωτοβουλίες για διατήρηση πολιτιστικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών πόρων και ανάπτυξη υποδομών	X	X	X

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
---	--	--

4 ^η ΕΝΟΤΗΤΑ: ΜΕΓΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΩΦΕΛΕΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΕΛΑΧΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΑΡΝΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ				
4.1. Περιβαλλοντικοί κίνδυνοι	4.1.1 Αξιολόγηση βιωσιμότητας για προσδιορισμό περιβαλλοντικών κινδύνων		X	X
	4.1.2. Σύστημα για την αντιμετώπιση εντοπισμένων κινδύνων		X	X
4.2. Προστασία ευαίσθητων οικοσυστημάτων και ειδών	4.2.1 Δημιουργία και επικαιροποίηση καταλόγου για ευαίσθητα και απειλούμενα άγρια είδη και οικοτόπους	X		
	4.2.2. Σύστημα παρακολούθησης αλλαγών και επιπτώσεων στα ευαίσθητα οικοσυστήματα και είδη		X	X
	4.2.3 Σύστημα αποτροπής για περιβαλλοντικούς εισβολείς	X	X	
	4.2.4 Ρυθμίσεις και κανόνες για έλεγχο συλλογής/συλληψης, διάθεσης και πώλησης φυτών και ζώων	X	X	X
4.3. Κατανάλωση ενέργειας και εκπομπές αερίων θερμοκηπίου	4.3.1. Πρόγραμμα υποστήριξης των επιχειρήσεων για μέτρηση, παρακολούθηση, ελαχιστοποίηση και δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων κατανάλωσης ενέργειας	X	X	X
	4.3.2 Πολιτικές και κίνητρα για τη μείωση της χρήσης ορυκτών καυσίμων και την αύξηση της χρήσης ΑΠΕ	X	X	X

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

	4.3.3. Πρόγραμμα υποστήριξης των επιχειρήσεων για μέτρηση, παρακολούθηση, ελαχιστοποίηση και δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων παραγωγής αερίων θερμοκηπίου		X	X
	4.3.4. Σύστημα υποστήριξης των επιχειρήσεων για την μετρίαση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου	X	X	X
4.4. Μεταφορές χαμηλών επιπτώσεων	4.4.1. Πρόγραμμα για τη αύξηση της χρήσης χαμηλής επίπτωσης μεταφορών		X	X
	4.4.2. Πρόγραμμα για την αύξηση της ενεργούς μεταφοράς (πχ. περπάτημα, ποδηλασία)			X
4.5. Διαχείριση νερού και υγρών αποβλήτων	4.5.1. Σύστημα παρακολούθησης της παραγωγής και κατανάλωσης νερού			X
	4.5.2 Πρόγραμμα υποστήριξης των επιχειρήσεων να μετρούν, να μειώνουν τη χρήση και να ανακοινώνουν δημόσια τη χρήση νερού			X
	4.5.3. Σύστημα διαχείρισης νερού που καταναλώνεται από τις επιχειρήσεις και οι ανάγκες της τοπικής κοινωνίας είναι ισορροπες και συμβατές			X
	4.5.4. Σύστημα διαχείρισης και δημοσιοποίησης εκθέσεων σε ότι αφορά τη ποιότητα του πόσιμου νερού	X	X	X
	4.5.5 Σύστημα διαχείρισης και δημοσιοποίησης εκθέσεων σε ότι αφορά τη ποιότητα του θαλασσινού νερού	X	X	X

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για τον ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

	4.5.6. Σύστημα που να ανταποκρίνεται έγκαιρα σε θέματα ποιότητας νερού		X	X
	4.5.7 Σύστημα παρακολούθησης για τη χωροθέτηση, συντήρηση και έλεγχο των απορρίψεων από σηπτικούς βάθρους		X	X
	4.5.7. Σύστημα παρακολούθησης για τη λειτουργία των βιολογικών καθαρισμών (μέγεθος σε σχέση με τον προορισμό, σωστή λειτουργία)		X	X
	4.5.8 Πρόγραμμα για υποστήριξη των επιχειρήσεων για αποτελεσματική επεξεργασία και επανάχρηση υγρών αποβλήτων		X	X
	4.5.9. Πρόγραμμα που εξασφαλίζει σωστή διαχείριση και ασφαλή επανάχρηση υγρών αποβλήτων με τις ελάχιστες αρνητικές συνέπειες για τον τοπικό πληθυσμό και το περιβάλλον		X	X
4.6. Διαχείριση στερεών αποβλήτων	4.6.1. Σύστημα διαχείρισης στερεών αποβλήτων με μέτρηση των αποβλήτων που δημιουργούνται		X	X
	4.6.2. Σχέδιο διαχείρισης στερεών αποβλήτων και ποσοτικοί στόχοι μείωσης τους μέσω επανάχρησης και ανακύκλωσης	X	X	X
	Υπάρξη συστήματος ασφαλούς απόθεσης υπολειμμάτων		X	X

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για τον ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
---	--	--

	4.6.3 Πρόγραμμα για υποστήριξη των επιχειρήσεων για μείωση, επανάχρηση και ανακύκλωση στερεών αποβλήτων		X	X
	4.6.4 Πρόγραμμα για τη μείωση της χρήσης εμφιαλωμένου νερού από επιχειρήσεις και επισκέπτες		X	X
4.7 Ρύπανση από θόρυβο και φώτα	4.7.1 Οδηγίες και ρυθμίσεις για την ελαχιστοποίηση της ρύπανσης από ήχο και φώτα		X	X
	4.7.2. Πρόγραμμα για την ενθάρρυνση των επιχειρήσεων να ακολουθούν οδηγίες και κανονισμούς για ελαχιστοποίηση ρύπανσης από θόρυβο και ήχο		X	X

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
---	--	--

Παράρτημα 2: Δημιουργία επισκέψιμου χώρου για τη “διήγηση” της ιστορίας ενός τόπου

Ενας τουρίστας όταν επισκέπτεται έναν τόπο συνήθως αγνοεί την ιστορία του ή την έχει πληροφορηθεί από τις ιστοσελίδες είτε του ίδιου του προορισμού, είτε του ταξιδιωτικού οργανισμού που προσπαθεί να τον «καθοδηγήσει» να τον εμπιστευτεί.

Κάτι ανάλογο συμβαίνει και όταν φτάσει στον προορισμό. Η πληροφόρηση για μεν τους οργανωμένους τουρίστες γίνεται από τους tour leaders, ενώ για τους ταξιδεύοντες ατομικά από τουριστικούς οδηγούς και τοπικά τουριστικά γραφεία. Η πληροφορία αυτή είναι πλημμελής και στοχευμένη αφού αποσκοπεί στη πώληση υπηρεσιών. Συχνά βλέπει κανείς τουρίστες να περπατούν στο προορισμό προσπαθώντας να τον «διαβάσουν» μέσα από όσα βλέπουν σε συνδυασμό με όσα γνωρίζουν ή διαβάζουν. Ορισμένοι προορισμοί έχουν πινακίδες πληροφόρησης για περιοχές και μνημεία ιδιαίτερου ενδιαφέροντος. Οι περισσότερες όμως στερούνται τέτοιων υποδομών που έτσι κί'αλλιώς δεν μπορούν παρά να δώσουν παρά συγκεκριμένη πληροφορία.

Αυτό μπορεί να θεραπευθεί μέσα από τη δημιουργία ενός χώρου που θα αφηγείται την ιστορία του τόπου, θα περιγράφει γεωλογικά μνημεία, χλωρίδα, πανίδα, σημαντικά ήθη και έθιμα αλλά και τη σύνδεση τους με την οικονομική και κοινωνική ζωή του τόπου και ότι άλλο κριθεί σημαντικό. Ταυτόχρονα θα δίνει εναύσματα για την επίσκεψη των αξιοθεάτων που διαθέτει ανάλογα με τα ενδιαφέροντα του επισκέπτη, ενώ θα μπορεί να διασυνδέεται με τα δρώμενα των εκδηλώσεων ή να έχει αναπαραστάσεις δρώμενων-εθίμων που συμβαίνουν σε άλλες εποχές. Το «κέντρο» αυτό μπορεί να αποτελεί σημείο αυτογνωσίας των ντόπιων και ενημέρωσης των επισκεπτών όλο το χρόνο, ανεξάρτητα των πολιτιστικών γεγονότων και άλλων εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων που υποχρεωτικά έχουν συγκεκριμένο διάστημα που συμβαίνουν ή που δεν μπορούν να αποτελούν αντικείμενο προσέγγισης τους από τουρίστες. Το «κέντρο» αυτό θα πρέπει να διαθέτει επίσης πωλητήριο βιβλίων, φωτογραφιών και άλλων ενθυμίων.

Για τη δημιουργία ενός χώρου με στόχο την «αποτύπωση» της ιστορίας και της ταυτότητας της Σάμου (πολιτιστική, περιβαλλοντική, παραγωγική κλπ) προτείνεται η αξιοποίηση της έκδοσης «Σάμος, Πατρίδα μου» που έχει γραφτεί με τη δομή της

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

«εύπεπτης» αλλά ιδιαίτερα τεκμηριωμένης και αναλυτικής αφήγησης των διαφορετικών πτυχών της ιστορίας της Σάμου. Έχει γραφτεί για να καλύψει τις ανάγκες του μαθήματος της τοπικής ιστορίας που διδάχτηκε για κάποια χρόνια, ενώ διαβάζεται ευχάριστα και από μεγάλους.

Με βάση το «σενάριο» του βιβλίου που αφηγείται ο Σάμιος γεωγράφος Νικάνορας μπορεί να φτιαχτεί μία «αφήγηση» της ιστορίας της Σάμου με αξιοποίηση όλων των παλαιών και σύγχρονων μέσων και τεχνικών με όποιο τρόπο κριθεί πρόσφορος δίνοντας έμφαση στα σημαντικότερα στοιχεία για τα οποία η Σάμος είναι περισσότερο γνωστή. Ταυτόχρονα θα πρέπει να δίνονται πληροφορίες για τα σημαντικά γεγονότα που συμβαίνουν στην ιστορία της ευρύτερης περιοχής ή ακόμη και παγκόσμια με ή και χωρίς επιρροή στη τοπική ιστορία.

Για να υλοποιηθεί η δράση αυτή χρειάζεται να δημιουργηθεί μια ομάδα που γνωρίζει καλά τη τοπική ιστορία και να πλαισιωθεί από ανθρώπους που γνωρίζουν τη τεχνική δημιουργίας «μουσειακών χώρων» για το ευρύ κοινό.

Η περίπτωση του Madeira Story Center



Το Madeira Story Center είναι στεγασμένο σε ένα ζόροφο κτήριο στη παλαιά συνοικία της πρωτεύουσας Funchal. Στη είσοδο του παρουσιάζει τη γεωλογική γένεση του ηφαιστειακού αυτού νησιού και τα βασικά γεωγραφικά χαρακτηριστικά. Στη συνέχεια ανεβαίνεις στον 3^ο όροφο όπου στο μπαλκόνι υπάρχουν τα βασικά είδη της χλωρίδας. Μετά μπαίνεις στο κτίριο και εκεί αρχίζει η περιγραφή της

 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 Πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--

ιστορίας του νησιού από την ανακάλυψη του από τους θαλασσοπόρους μέχρι σήμερα. Η περιγραφή αυτή γίνεται κυρίως με πάνελς, κούκλες, φωτογραφίες, παιχνίδια, Η/Υ και όποιο άλλο μέσο θεωρήθηκε πρόσφορο για να κρατήσει το ενδιαφέρον του επισκέπτη.



 <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>	 <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</p> <p>ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ: «ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ»</p> <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 πρόγραμμα για τον ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	--	--